

PubliMus

En skriftserie om musik

Erik Christensen
Finn Savery – musiker og komponist i krydsfelter

PubliMus nr. 67-23

Århus, august 2023

Skriftserien PubliMus
v/ redaktør Carl Erik Kühl
Klintevej 24
8240 Risskov
Tlf: +45 30707830 · e-mail: carlerikkühl@gmail.com

Redaktion:
Carl Erik Kühl, ansvarshavende redaktør.
Mikkel Thrane Lassen
Valdemar Lønsted
Christian Munch-Hansen
Celine Haastrup
Marie Martens
Jens Voigt-Lund

Tryk: [Endnu ikke trykt]

ISBN [Endnu ikke trykt]

Erik Christensen

Finn Savery – musiker og komponist i krydsfelter

Finn Savery spiller og komponerer i flere spor. Når spor krydser hinanden, kan der opstå nye former for musik, og Savery har stor lydhørhed for mange slags musik. Gennem hele sin karriere har han været aktivt udøvende både som jazzpianist og som partiturkomponist. Han har et udogmatisk forhold til musikalske stilarter og komponerer i et bredt område mellem den klassiske musiks tradition, det tyvende århundredes modernisme og minimalisme, folkemusik, popmusik, jazz og rock. Hans musik spænder over et kontinuum fra enkle melodier til kompleks konstruktion, fra tonalitet, modalitet og pentatone melodier til kromatisk atonalitet og tolvtonerækker, fra taktfast metrum, jazzens

animerende swing og regelmæssige puls til rytmisk frit flydende forløb, fra nedskrevet partitur til improvisation i varierende grader af frihed.

Midtvejs i sin karriere komponerede Finn Savery kantaten *Igen og igen* (1971) for kor og jazztrio til en tekst, han selv havde skrevet. I et interview i 1980¹ spurgte jeg Savery, om tekstlinjen derfra, ”Møde andre liv, andre ord, andre måder, se en masse kendt i det ukendte nye”, kan forstås som en slags programerklæring for ham?

Ja, det kan der godt være noget om. Den er selvfølgelig ikke altomfattende, men der er noget centralt i det. Man kan også vende det om og sige: ”En masse ukendt i det kendte” - meget af min produktion cirkler om de samme problemstillinger og om meget af det samme stof. For at sige det helt konkret: Mange af de basale forbindelser i intervalverdenen. Man kan aflokke dem en masse ukendt, opleve dem på nye måder hele tiden - til forskel fra de berømte ”aldrig før hørte klange”, hvor man stadig skulle videre ud i det musikalske univers. Jeg vil gerne ekspandere, gerne ud i de andre hjørner også, men jeg vil bevare det der. For mig er det afgørende, at værkerne lykkes som værker, og jeg er i og for sig ligeglad med, hvad det er for stilarter man synes, der optræder i dem. For mig er det næsten ligesom at komponere i forskellige tonearter, det hører med alt sammen, det er alt det, man forholder sig til, som man føler noget for, det indgår i ens sprog, det hører med.

1. Opvækst med musik

Finn Savery blev født ind i en musikalsk og musikglad familie d. 24. juli 1933. Hans far Carl Maria Savery (1897-1969) var koncertpianist, musikpædagog, musikskoleleder og musikterapeut. Finns mor Sigrid Savery (1902-70) var pianist, musiklærer og kunstmaler. Storesøsteren Ruth Savery Trojaborg (1924-2018) blev musikpædagog, og lillesøsteren Janne Savery (1938-86) blev koncertpianist. Finn havde tæt kontakt med Janne i de unge år, og på hans opfordring opførte hun ny kompositionsmusik.

C. M. Savery var en foregangsmand i dansk musikliv.² 1929-31 var han medinitiativtager ved grundlæggelsen af Folkemusikskoler i Horsens, Aarhus og Frederiksberg³, og i 1953 medvirkede han til oprettelse af gymnasiets musiklinje. Efter anden verdenskrigs afslutning etablerede han musikaktiviteter og fællessang for tyske flygtninge, der var interneret i lejre i Danmark, især for de 20.000 flygtninge i Kløvermarken på Amager. Hans idealistiske mål var ”at modarbejde lejrpsykose ad musikalsk vej.”⁴ Fra 1956 fortsatte han sit musikpædagogiske terapeutiske arbejde med at behandle børn med hjerneskade på Ortopædisk Hospital i København. Som pianist turnerede han i en årrække som akkompagnatør for violinisten Fini Henriques. C. M. Savery udtrykte sine tanker om musikkens velgørende virkning i bogen *Musik og Menneske* (1951).⁵

Finn Savery fortæller, at hans far hovedsagelig var engageret i klassisk og folkelig musik, men at han accepterede sønnens jazzinteresse. Musikskolen på Frederiksberg blev Finns barndomshjem. Der modtog han en kolossal masse musikalske indtryk, og hver sommer kunne han glæde sig over et festligt sommerstævne i musikskolens store have, hvor huset blev udsmykket, så det lignede et slot. Han gik til violin, klaver og blokfløjte, og en tid var han ulveunge og spejder, og han gik mægtigt op i de folkelige sange og melodier, man sang der.⁶

2. Selvlært jazzmusiker

Finns interesse for jazz begyndte, da han som 11-årig spillede små jazzstykker af Børge Roger Henrichsen. Da han blev 14-15 år, tog det virkelig fart, og han blev sig bevidst, at han ville lave musik. I det førnævnte interview fortalte han om sine tidlige jazzgrupper:

Jeg ved, jeg havde mit første orkester, som var mit eget, som 15-årig, vi spillede en underlig blandingsmusik. Det havde jo også noget at gøre med, at vi var et rendsammen af forskellige skoleelever, som havde hver sin opfattelse, men det der først og fremmest tændte for mit vedkommende, det

var nogle af de plader med bebop-musikken, som vi fik fat på, der omkring 1948, Gillespie og Miles Davis og Charlie Parker. Det var dét, der virkelig tændte branden. Gennem min skoletid spillede jeg jævnt hen med mit orkester rundt omkring, vi spillede meget til baller og nogle koncerter ind imellem.

Finn Savery aflyttede de numre, han gerne ville tilegne sig, og han øvede sig i at skrive dem ned. Det kom ham til nytte, da han senere fik til opgave at bidrage med transskriptioner til Børge Roger Henrichsens bog *Noget om jazz*, blandt andet Charlie Parkers *Parker's Mood*.⁷

Saverys grammofondebut 1958

I en enquete blandt jazzmusikere om deres favoritsolister og favoritindspilninger i *Jazzårbogen 1957*⁸ nævnte Savery blandt andet følgende indspilninger: Charlie Parker: *Parker's Mood* (1948) - Duke Ellington: *Black, Brown, and Beige* (1943) - Miles Davis: *Israel* (1949) – Dizzy Gillespie Septet: *Night in Tunisia* (1948).

Fra 1950 spillede Finn Savery vibrafon i gruppen omkring barytonsaxofonisten Max Brüel, og i 1953 dannede Max Brüel en kvartet med Finn (vibrafon), Erik Moseholm (bas) og Flemming Wagner Hansen (trommer), som turnerede i Sverige med sangeren Birgit Brüel.⁹ Efterfølgende spillede Finn i danske jazzklubber i duo med Erik Moseholm, i 1955 udvidet til trio med guitaristen Ole Molin. Trioen indspillede i 1958 en EP med to kompositioner af Finn Savery: *Trekanten* og *Blues no. 3 in F*.¹⁰

[<youtube.com/watch?v=zy0AZUcPNoE&t=4s >](https://www.youtube.com/watch?v=zy0AZUcPNoE&t=4s)
Trekanten. - Flere tracks fra udgivelserne på YouTube

3. Konservatorietiden 1953-60

Finn Savery uddannede sig i klaver og musikteori 1953-58 med Herman D. Koppel som klaverprofessor. Generelt havde Det Kongelige Danske Musikkonservatoriums lærere modvilje mod jazz, men Koppel havde allerede i 1930'erne skrevet jazzpåvirkede kompositioner og bidraget til jazztidsskriftet h.o.t.¹¹

Efter klaveruddannelsen studerede Finn Savery komposition hos Niels Viggo Bentzon og instrumentation hos Vagn Holmboe. Bentzon og Savery blev gode venner, og de omgikkes ofte privat.¹² Bentzon var vedholdende interesseret i jazz, han var medlem af Den Danske Jazzkres [sic]¹³, som udgav Jazzårbogen, og aktiv som musiker og komponist i det danske jazzmiljø i 1960'erne. På mit spørgsmål: "Hvad har du lært af Niels Viggo Bentzon - noget stilistisk, noget håndværksmæssigt eller måske noget altfavnende?" svarede Savery:

Mest det sidste vil jeg sige. Det var mest energien og den smittende appetit på det hele, men også selve den meget strømmende indstilling til det musikalske, den der vældige fremdrift i det hele taget. Undervisningen handlede mest om hans egne ting, og det kunne man godt lære noget af, når han gennemgik det formelle i det, men hvis jeg skal være ærlig, så har jeg faktisk et kritisk forhold

til den tid - på mange måder var den rent fagligt ikke givende nok. Selve det at lære en stærk og stor personlighed at kende og have lejlighed til at omgås ham, det er der en mægtig inspiration i, men der er jo en hel række konkrete faglige ting, man også gerne skulle beskæftige sig med i sin studietid.

Konservatorietiden sluttede brat i 1960. Den formelle begrundelse var, at han havde forsømt undervisningen i tværfløjte, som var et obligatorisk bifag. Han blev med en formel skrivelse indkaldt til samtale med rektor, komponisten Knudaage Riisager, som meddelte, at han skulle holde op. Savery husker, at Riisager tilføjede en personlig kommentar: ”De bliver ikke nogen bedre komponist af at gå herinde!”

I studietiden lærte Finn komponistkollegaen Pelle Gudmundsen-Holmgreen at kende, og det blev et nært livslangt venskab. Til vennekredsen hørte også komponisten Ib Nørholm, og de tre komponister med hustruer holdt ofte ferie på Samsø, hvor Ib og Pelle havde sommerboliger.

4. Tidlige værker

Finns første kompositioner er fra 1952, og mellem 1953 og 1958 omfatter hans værkliste tolv klassisk prægede stykker og syv jazzstykker.¹⁴ Hans tidligste værk for kammerensemble er *Den forvandlede prinsesse* (1955-56) for fløjte, vibrafon, klaver, violin, cello og guitar. Det er musik til en eventyrkomedie for børn og voksne, som blev opført på et privat dukketeater. Savery illustrerede eventyrkomediens scener med musikantisk musik til dans, kamp, spænding, mystik, glæde, kærlighed og fest. Mange år senere omarbejdede han udvalgte afsnit af musikken til en version for guitar og strygekvartet (2013).¹⁵

To markante værker fra konservatorietiden er *Sonate for kontrabas og klaver* (1959) og *Suite for violin solo* (1960).

Sonate for kontrabas og klaver er et livfuldt værk, syngende og fabulerende, strømmende, dansende og letbevægeligt. Sammenspillet mellem de to

instrumenter kan være en parallel til Saverys sammenspil med kontrabas i jazzmusikken. Bas og klaver mødes i dialoger, synkront og polyfont samspil og gensidigt akkompagnement, og hvert instrument spiller en virtuos solo. I soloen udnytter bassen både sit dybe og høje register og modspillet mellem pizzicato og legato. Finn Savery har selv indspillet sonaten på LP sammen med bassisten Johan Poulsen.¹⁶

Suite for violin solo er i otte satser, hvis rigt varierede forløb kan antyde skiftende sindstilstande som eftertænksomhed og livlighed, fremdrift og forsigtighed, forventning og glæde, beslutsomhed og forundring. Tonalitet strejfes kun flygtigt, og melodierne bevæger sig ofte i store spring mellem ni, ti eller elleve af den kromatiske skalas toner. Violinens udtryksfuldhed udvides af mangfoldige spilleteknikker: Flerstemmighed, pizzicato, tremolo og triller, sarte lyse flageoletter, toner spillet sul ponticello, saltando og glissando. Suiten rummer velklang og genkendelighed, men også overraskelser, der kan pirre lytterens nysgerrighed.¹⁷

[youtube.com/watch?v=-K2ubLFJmFE&t=20s](https://www.youtube.com/watch?v=-K2ubLFJmFE&t=20s)

Suite I. – Flere tracks fra udgivelsen

Kompositionerne fra denne tid er præget af nyopdagelser og spontane indfald, formodentlig stimuleret af Saverys samtidige udfoldelse som jazzmusiker. Han fortalte selv:

Min måde at arbejde på i de første år var meget intuitiv - jeg prøvede samtidig at gøre mig det så bevidst som overhovedet muligt, det der meldte sig i min fantasi, så det virkelig blev gjort klart og kom i orden. Men alt stoffet kom hele tiden fra intuitionen, ofte næsten på samme måde som når man improviserer. Det var ikke noget med at lave modeller eller bruge modeller.

5. Darmstadt og Boulez 1960

Finn Savery stoppede på konservatoriet og rejste i 1960 til Darmstadt for at lære at komponere. I Darmstadt var de årlige Feriekurser for ny musik blevet indledt i 1946, og kurserne var i 1950'erne og 1960'erne samlingssted for de mest eksperimenterende komponister i Europa, som mødtes for at diskutere, analysere og opføre den nyeste musik. Hovedvægten var ofte lagt på at sammensætte toner og klange efter konstruktive principper, især den serielle teknik, som sigter på at organisere de musikalske parametre tonehøjde, varighed, klangfarve og styrkegrad med udgangspunkt i tolvtonerækker.¹⁸

Komponisten Axel Borup-Jørgensen havde besøgt Darmstadt i 1959, og det animerede Finn Savery til at tage af sted året efter. Kurset fandt sted i juli 1960¹⁹ med daglige ny musik-koncerter og Pierre Boulez som hovednavn. Han forelæste over sin kommende bog *Musikdenken heute*²⁰ fem dage i træk og dirigerede sit værk *Pli selon pli* (1957-60) for orkester og sopransolist. Også Boulez' *Structures I* for to klaverer (1952), som i ekstrem grad anvender den serielle teknik, blev opført i Darmstadt.

Finn Savery var ikke den eneste danske komponist, der interesserede sig for den internationale musikalske avantgardes nyskabelser. Nysgerrigheden og rejselysten var stigende i slutningen af 1950'erne²¹, og i juni 1960 rejste en gruppe danske komponister og musikere til festivalen for ny musik i Köln, arrangeret af ISCM, The International Society for Contemporary Music.²² Der kunne de lytte til omfattende koncerter hver dag, blandt andet med uropførelser af Karlheinz Stockhausens *Kontakte* (1960), Mauricio Kagels *Anagrama* (1958), Boulez' *Pli selon pli* (1957-60) og György Ligetis *Apparitions* (1959).

De fire danske komponister Helmer Nørgaard, Ib Nørholm, Pelle Gudmundsen-Holmgreen og Per Nørgård fulgtes ad på en munter rejse til Köln i Nørholms folkevogn²³, og de vendte hjem med stor begejstring over de overraskende muligheder for at komponere på nye måder.²⁴ Ib Nørholm fortæller i et interview med Erling Kullberg:

I 1960 foregik den store ISCM-festival i Köln, og det fik os til at drage derned, en lang række mennesker - jeg tror, der var en 12-13 stykker dernede. Og der var det, man hørte opførelsen af disse mange utrolige ting. For mig i hvert fald var det helt givet en ubetinget, uforbeholden oplevelse af fuldstændig forrygende karakter. Og pludselig syntes man, det var så utilfredsstillende at sidde og skrive den musik, som man egentlig godt vidste, hvordan lød på forhånd. Det var ligesom der dukkede noget fantastisk fristende og spændende op i det eksperimentelle - simpelthen det at arbejde med de forskellige parametre og se, hvad det kunne give, altså denne mulighed for at lade sig selv overraske og gøre erfaringer, som man ikke umiddelbart havde i sig.²⁵

Finn Savery gik glip af den kollektive avantgarde-oplevelse i Köln, men han blev overvældet af mødet med Boulez' musikalske overskud og intellekt. På spørgsmålet om, hvad han fik med hjem fra Darmstadt, svarede Savery blandt andet:

Ikke mindst nogle mægtige musikalske oplevelser. Jeg hørte Boulez dirigere Pli selon Pli, og så var jeg også på kursus hos ham. Alene hans stringens og gennemlysningsevne over for stoffet - den blanding af, at der var hele fantasien og det åndelige overskud, og så samtidig en uhørt, for mig på det tidspunkt ubekendt stringens i forholdet til musikken, materialet og det hele - bevidsthed, ikke? Det var et mægtigt chok for mig, fordi jeg kom fra en langt mere romantisk-fantasifuld verden. Tænkningen bag det fremstillede Boulez jo selv i sin "Musikdenken heute" - bog, og den blev i nogen af de efterfølgende år en slags centralt skrift for mig og satte så meget i gang hos mig.

Og Boulez' *Le marteau sans maître*²⁶ var et hovedværk for mig der i tresserne, fordi det havde den blanding af krystalklar konsekvens og balance, og alt var så fint i orden, og så havde det samtidig en frihed og en fandenivoldskhed og fantasi, det var det, jeg søgte at nå ind til på det der stude - jeg var i øvrigt med til at spille det adskillige gange - jeg spillede marimbastemmen.

Hjemvendt fra Darmstadt kastede Savery sig ikke straks over studier af Boulez' musikteori. Han dannede derimod en jazztrio med Erik Moseholm (bas) og Jørn Elniff (trommer), som turnerede i Danmark og blandt andet uropførte Saverys suite *Kontraster* i oktober 1960 i DRs koncertsal.

6. Dualisme 1961 - et krydsfelt mellem jazz og modernisme

I 1961 skete der noget afgørende. Med erfaringer og oplevelser fra Darmstadt i klar erindring skrev den 27-årige Savery *Dualisme* for fløjte, klarinet, horn, trompet, trombone, slagtøj, vibrafon og bas. Værket blev opført ved en bemærkelsesværdig koncert, der overskred grænserne mellem jazz og ny kompositionsmusik. Koncerten var arrangeret af Det Unge Tonekunstnerselskab i januar måned på Thorvaldsens Museum i København. På programmet stod Saverys *Prolog – Blues nr. 4 – Dualisme – Kontraster – Epilog* og værker af jævnaldrende komponister med interesse for jazz og improvisation: Helmer Nørgaard, Eric Andersen, Ole Schmidt og Pelle Gudmundsen-Holmgreen.

Koncerten blev et tilløbsstykke. Dansk Musik Tidsskrift skrev, at ”600 unge mennesker stod på tærne af hinanden for at høre den begavede Finn Savery og hans kammerater,”²⁷ og koncerten måtte gentages. Finns 63-årige far blev forskrækket, da han så de mange mennesker på gaden, han var bange for, at der var sket noget!

Dualisme er veloplagt og velklingende musik, hvor jazzprægede og modernistiske afsnit afløser hinanden i bratte skift eller glidende overgange. Musikken giver indtryk af roligt flydende udtryksfuldhed, ihærdig fremdrift, gennemsigtig polyfoni og rytmisk spændstighed. Værket er ikke baseret på tolvtonerækker, men ofte udfylder bassen og fløjten på hver sin måde felter med elleve kromatiske toner. Måske har Savery drilagtigt lagt afstand til de ortodokse tolvtonekomponister ved at udelade den tolvte tone.

Mange fraser i messingblæsergruppen (trompet, horn og trombone) kan give associationer til Miles Davis' *Birth of the Cool*-indspilninger fra 1949²⁸, mens

fløjtes og vibrafonens klange kan vække mindelser om Boulez' *Le Marteau sans Maître* fra 1954. Savery fremhæver, at "afsnittene er forskellige i deres sprog, men der er også meget tilfælles, for noget af den samme substans får forskellig udtydning i de forskellige afsnit".²⁹

https://www.youtube.com/watch?v=2GEJyF1S15Y&list=OLAK5uy_IJXn5PofkB5XYVbFkiKzRuxvHwUI6zkCA

Finn Savery Dualism

Denne krydsning mellem jazz og modernisme kan karakteriseres som *third stream music*, en betegnelse indført af den amerikanske komponist og teoretiker Gunther Schuller i slutningen af 1950'erne.³⁰ I de følgende år blev Savery af mange anset for den mest fremtrædende danske repræsentant for *third stream*.³¹

7. Teatersucces 1960-62

Tre teateropsætninger blev afgørende for Finn Saverys succes og liv som komponist og musiker: *En duft af honning* af Shelagh Delaney,³² *Frihed - det bedste guld* af Erik Knudsen³³ og især *Teenagerlove* af Ernst Bruun Olsen.³⁴

Jazztrioen med Savery, Moseholm og Jørn Elniff spillede ledsagemusik til *En duft af honning* på Allé-Scenen på Frederiksberg med Bodil Steen og Ghita Nørby i hovedrollerne.³⁵ Stykket havde premiere i marts 1960. Det blev en publikumssucces, og trioet medvirkede i mere end 100 opførelser indtil marts 1961. Til stykket hørte en lille titelmelodi, og derudover stod Finn Savery for at arrangere musik til forestillingen. Han husker, at "trioen havde frit slag i pausen. Vi strakte rigtig ud, og Elniff var en bulderbasse, der til tider fik publikum til at stikke fingrene i ørerne."³⁶ På Allé-Scenen fik Savery en gedigen erfaring og rutine som teatermusiker, der banede vejen for hans teatersuccesser.

Erik Knudsens *Frihed – det bedste guld* er en ”vaudeville-satire” over forbrugersamfundet, skrevet til Studenterscenens 25 års jubilæum.³⁷ Musikken blev til utrolig hurtigt, ganske få uger inden premieren. Finn boede på Egmont Kollegiet, der havde et lille studie, hvor han kunne sidde og arbejde, og han blev betaget af Erik Knudsens tekst. Instruktøren Palle Skibelund hentede sangene som de kom, sommetider lagde han bare en seddel: ”Jeg har taget noderne.” Den første samlede gennemspilning var premieren.

Musikken har jazz som grundlag og indslag af talrige andre genrer: cha-cha-cha, rhythm & blues, højskolesang, vals og slagere – sangnumre med direkte og slagkraftige melodier, intense rytmer og præcis harmonik og instrumentation. *Frihed – det bedste guld* havde premiere i april 1961 på Vesterbros Ungdomsgård, og det blev noget af en sensation.

Den første teatersucces (LP-cover 1961)

Savery husker det som et sjovt stykke med begavede mennesker, der havde noget på hjerte, og herlig stemning. Trioen med Moseholm og Elniff var kernen i et orkester med trompet, trombone, guitar, klarinet, fløjte, tre saxofoner og komponisten selv på klaver og celeste.

Samtidshistorikeren Paul Hammerich fremhævede i sin Danmarkskrønike, at den kunstneriske duo Erik Knudsen/Finn Savery kunne ses som en nutidig parallel til det gamle Berlins dramatiker-duo Bert Brecht/Kurt Weill og tidligere danske konstellationer som Sven Møller Kristensen/Bernhard Christensen eller Harald Lander/Knudaage Riisager.³⁸

Den næste – og endnu mere succesrige - kunstneriske duo fulgte hurtigt efter: Ernst Bruun Olsen/Finn Savery. Finn var indkaldt til Civilforsvaret og gjorde i en periode tjeneste i København. Der mødte han en dag uopfordret op på Det kgl. Teater sammen med teaterforfatteren Bruun Olsen, som selv var en musikalsk skuespiller. Sammen gav de nogle prøver på *Teenagerlove*, og stykket blev antaget til opførelse med premiere d. 13. oktober 1962 med musikerne Harald Michelsen (saxofon, klarinet og fløjte), Fritz von Bülow (guitar), Erik Moseholm (bas), Alex Riel (trommer) og Finn Savery (klaver, vibrafon og hammondorgel).³⁹

Teenagerlove er en musical om pophelten, der stiger op fra arbejderklassen og lærer at sælge sig selv og sin sex-appeal i alliance med underholdningsindustrien og kapitalen – et engageret indlæg i den tids kulturkritiske debat om massemediernes indflydelse på den brede befolknings smag og kulturforbrug. Premiereren blev en jordrystende succes med otte fremkaldelser på scenen. Endelig havde Danmark fået sit svar på de amerikanske musicals, og Søndags-Politiken ryddede forsiden for kulturchokket næste dag.⁴⁰

Savery havde nu fundet sin egen personlige og harmonisk raffinerede jazzstil. De fem musikere spillede på en æggeskalsformet platform over scenen, og på scenegulvet var Henning Moritzen og Bodil Kjer hovedpersoner som

popsangeren Billy Jack og hans kone Maggi – begge med stærke, klare og nuancerede sangstemmer.

Til Bruun Olsens rimede tekster havde Savery komponeret iørefaldende sangnumre med musikalske karakteristikker af musicalens personer, en stribe udleverende pop-parodier og den folkemelodi-agtige ”Kinasang”, der lægger op til læresætningen ”Folket vil ha’ opium”. Også mange prosatekster blev fremført med musikalsk rytme og underliggende instrumentalt akkompagnement.

Teenagerlove blev en stor folkelig succes, ikke mindst fordi mange melodier var så præcise i deres parodier på pop-stilarter, at de selv fik karakter af slagere. Forestillingen gik 160 gange i fire sæsoner på Det kgl. Teater, og den blev opført i alle de nordiske lande og i Tyskland og Belgien.

[youtube.com/watch?v=6jVesUnHddc](https://www.youtube.com/watch?v=6jVesUnHddc)
Savery Teenagerlove. – Hør hele pladen på YouTube

I 1966 fulgte Savery samarbejdet med Ernst Bruun Olsen op med den samfundskritiske musikteaterforestilling *Bal i den borgerlige*,⁴¹ som havde premiere d. 23. september på Det ny Teater. Her illustreres arbejderfamiliens dilemma mellem socialistisk solidaritet og snusfornuftig borgerliggørelse af musikalske genrer, der er sat op mod hinanden: jazz med avanceret harmonik, borgerlig kormusik, vals, liturgisk kirkesang og iørefaldende dansemelodier.

Også samarbejdet med Erik Knudsen fortsatte med Saverys musik til den politiske satire *Læn dem ikke ud*, komponeret 1964 og udsendt i TV nytårsdag 1966.⁴²

<https://www.youtube.com/watch?v=3HLI2DxS7k&t=4s>
Finn Savery Bal i den borgerlige

8. Modernismesporet

I de år, hvor Finn Savery spillede Teenagerlove på Det Kgl. Teater, oplevede han en krise som komponist. Han fortalte mig, at

Dengang i tresserne var det en tung byrde for mange af os, og i hvert fald for mig, at det blev stillet op som et enten-eller: Enten var man på sporet med tressermodernismen og Darmstadt-linjen, eller også var man simpelt hen død og håbløst forældet. Hvis man så, som jeg, på den ene side var vanvittigt engageret i det, der førte over i Darmstadt-linjen - og så samtidig har den forbindelse med jazzmusikken og folkemusikken, så kommer man i et svært dilemma, og det var jeg. En overgang midt i tresserne følte jeg, at jeg nærmest var i en krisesituation.

Selv om jeg var vildt optaget af den modernisme, som specielt Boulez stod for, så var jeg mig fuldstændig bevidst, at jeg havde andre sider, som jeg måtte tage vare på: Alt det der havde med jazzmusikken og folkemusikken og den tonale musik at gøre.

Jeg fik vældige problemer med mit forhold til musik. Der var mange ting, der ikke lykkedes for mig i de år der, tilløb, værker der ikke rigtig blev til noget. Der var flere år, der faktisk gik med småeksperimenter, og så tvivl og undersøgelser og alt muligt.

Saverys værkliste for 1964 er fuld af titler på uafsluttede musikstykker: *Rytmsk ekspression*, *Objektiv I og II*, *Linie-stykke*, *Motiv 1,5 og 2,5*, *Undersøgelse*, *Variation af en Webern-række*, *Studie i få klanggrupper og ottendedele*, *Tonestykker for klaver*.

Sandsynligvis har eksperimenterne og undersøgelserne båret frugt, og i hvert fald kunne han genoptage forbindelsen til modernismen med de Boulez-inspirerede værker *Afsnit VIII* (1965) for klaver, *Afsnit I og II* (1966) for fem instrumenter og *Afsnit X og Afsnit V* (1972) for klaver. Romertallene refererer til den måned i året, hvor stykkerne er komponeret.

Tre Afsnit for Klaver

FINN SAVERY
Comp. 1966/72

$\text{♩} = 108$ (Tempo I)

poco più mosso

Tempo I

poco meno mosso

© 1978 by SAMFUNDET TIL UDGIVELSE AF DANSK MUSIK

Første side af Afsnit VIII. Copyright Edition-S

Afsnit VIII er et forfinet og varieret klaverstykke, som udbreder sig over alle klaverets registre fra meget dybt til meget højt. Her høres lynhurtige letbevægelige gestus, robust fremdrift i store spring, dvælende konsonante terts- og sekst-intervaller, stimulerende sekundsammenstød, hurtigt skiftende tempi og taktarter og fint foranderlige styrkegrader fra piano til fortissimo. Små delafsnit udfylder ofte kromatiske felter med ti, elleve eller tolv toner, men anvender ikke række teknik. *Afsnit VIII* er et unikt forløb af bevægelse, klang og udtryksfuldhed. Komponisten har selv indspillet værket med følsomhed og præcision på LP sammen med *Afsnit X og V* fra 1972 – tilsammen *Tre afsnit for klaver*.⁴³ Finn husker, at hans far, Carl Maria Savery, blev forskrækket af den musik, men han besindede sig og udviste tolerance over for det ubekendte.

Afsnit I og II er komponeret for altfløjte, bratsch, guitar, vibrafon og xylofona, de samme instrumenter, som Boulez anvendte i *Le marteau sans maître* fra 1954, et værk som Savery havde været fascineret af i mange år. Der oplevede han, at Boulez var den mest musikantiske af Darmstadt-folkene, fordi han ikke tog afstand fra at skrive musik, der har puls.⁴⁴

Afsnit I er en poetisk og eftertænksom fløjtesolo. *Afsnit II* er et gennemsigtigt, sart klingende samspil, en strøm af små musikalske begivenheder med eller uden puls. Instrumenterne giver plads for hinanden, de kommenterer, svarer og akkompagnerer hinanden med følsomhed. Musikken fremkalder ikke oplevelsen af fremadskridende tid, hvert musikalsk øjeblik er et nærværende nu. De klingende øjeblikke følger efter hinanden, indtil de hører op.

[<youtube.com/watch?v=lEtTpP8_ANE>](https://www.youtube.com/watch?v=lEtTpP8_ANE)

Section One and Two

9. Nye krydsfelter

Finn Savery genoptog i 1963 *third stream* musikken med *Form-63* for jazztrio og kammerorkester, bestilt af Randers Byorkester og deres entusiastiske dirigent Lavard Friisholm.⁴⁵ Orkestrets instrumenter: fløjte, obo, to klarinetter, fagot, to horn, to trompeter, trombone og strygere kom i livligt samspil med jazztrioen i det nye værk. Her viste Savery, hvordan man kunne komponere jazzpræget musik med tolvtonerækker.

Form-63 er righoldig musik med alsidig udnyttelse af de to ensemblers melodiske, rytmiske, klanglige og polyfone ressourcer. Jazztrioens swingende rytme og kammerorkestrets klangfarver høres i nogle afsnit hver for sig, men oftest foregår der fantasifulde interaktioner mellem ensemblernes instrumenter. Energisk fremdrift og animerende signaler veksler med pirrende sitren og dvælende klangfylde. Gennem hele stykket spiller klaveret en solistisk hovedrolle med robust stabilitet og virtuost fabulerende bevægelighed. Både fløjte og jazzbas har selvstændige soloer, og klarinet, trompet og trommer træder frem i solistiske passager. Med dette værk etablerer Savery sin egen originale *third stream*-stil.

Musikhistorikeren Bertel Krarup har beskrevet Saverys dilemma mellem jazz, musical og kompositionsmusik:

Concerto grossoen *Form-63* for jazztrio og kammerorkester er for alvor Saverys personlige bud på en europæisk Third Stream og dens muligheder. Men dengang kneb det meget med forståelsen derfor. I jazzkredse anså man den side af hans musik for at være alt for spekulativ, og i den deciderede komponistlejr så det ikke bedre ud, hverken blandt danske kolleger eller udenlandske.

I samme periode opnåede Savery kontakt med et talstærkt publikum med sin musik til flere store teaterforestillinger, ikke mindst *Teenagerlove*, og han tjente nok til at kunne anskaffe sig et skønt domicil nord for København og tilmed leve af indtægterne i ca. otte år. Prisen var til gengæld i en periode den høje, at en række jævnaldrende komponist-kolleger, hvis cirkler han havde sat

pris på at være tilknyttet (bl.a. i form af mere eller mindre private studiekredse), lagde en vis afstand til ham. Tolerancen var ikke just det mest fremtrædende træk dengang.⁴⁶

Nogle år senere realiserede Savery sin ambition om at integrere folkemusik i sine værker. Det skete i et samarbejde med kvintetten De Nordiske Spillemand. Kvintetten blev dannet i 1973 af klassisk uddannede musikere, der delte en fælles glæde over nordisk folkemusik: Ørjan Sætran og Boris Samsing, violinere, Peter Fabricius, bratsch, Lars Holm Johansen, cello og Johnny Sølvberg, kontrabas. Til dem skrev Savery trilogien *Ringlek, Psalm og Kringellek* (1974-77) med nær tilknytning til folkemusikkens melodier og variationsformer, og *Tre kinesiske sange* (1974), hvis klang og pentatone melodier ligger tæt op ad den kinesiske folkelige tradition.

I det halvtimelige værk *Kiming* (1980) spillede de fem nordiske spillemand sammen med en jazztrio: Finn Savery (elektrisk klaver), Mads Vinding (elektrisk bas) og Bjarne Rostvold (trommer). *Kiming* er et gammelt ord for horisont, som Finn fandt på første side af Steen Steensen Blichers novelle *Hosekræmmeren*. Jeg spurgte ham i 1980, om det var hensigten med *Kiming* at integrere folkemusik og klassisk musik og jazzmusik i en syntese?

Ja, det kan man godt sige, og også moderne europæisk musiktradition. Man kan sige, at der er mange forskellige stilformer repræsenteret i det værk, men hvis man går det efter stofmæssigt, så er det i allerhøjeste grad sammenhængende, der er tale om fælles substans, som udtrykkes på forskellig måde.

Substansen er den polska, som hele værket slutter med. Det er den, der ligger til grund for værket, men vi hører den ikke før til sidst - en slags omvendt form, der ender med udgangspunktet. Hele storformen og en masse i delformerne og selve substansen kommer fra "Polska från Medelpad." Det er en rigtig traditionel gammel en, du kender den muligvis fra Jan Johanssons Jazz på Svenska. Han har brugt den og lavet sin version af den, så på en måde kan man også godt betragte det som en bekenden sig til den linje, som Jan Johansson stod for. Den føler jeg mig bestemt beslægtet med.

Kiming er et gammelt dansk ord for horisont, og det kan udmærket stå for min musikalske horisont. Jeg føler, at det er noget af det bredere, jeg har skrevet, det har noget med landskab at gøre, en slags åndeligt landskab, og med gamle tider, altså spillemandsmusikken. Og så er der også noget med ordets klang - det lyse ”i”, som jeg godt kan lide.

<youtube.com/watch?v=QjZp8dXLU4>

Finn Savery Trio

To af musikerne fra De nordiske spillemænd var også medlemmer af Kontra Kvartetten, som opførte Saverys *Strygekvarter nr. 2* (1983) og *Strygekvarter nr. 3* (1990). Kvartetten blev i 1988 en del af en oktet, hvis mål var at spille på tværs af jazz og kompositionsmusik.

Oktetten bestod af jazztrioen Finn Savery (klaver), Mads Vinding (bas), og Lennart Gruvstedt (trommer), suppleret med Niels-Henning Ørsted Pedersen (bas) og Kontra Kvartetten: Anton Kontra og Boris Samsing (violiner), Peter Fabricius (bratsch) og Morten Zeuthen (cello). Senere indgik Hans Nygaard (cello) og Aage Tanggaard (trommer) i oktetten. Til denne gruppe komponerede Savery *Oktet-88* (1988), *Interplay* (1991)⁴⁷, *Zig Zag Variations II* (1999) og *Set off* (2002).

Interplay er et veldisponeret værk, på én gang afslappet og intenst nærværende. Et gennemgående riff-agtigt tema skaber kontinuitet og genkendelighed. Strygekvarterten og jazzmusikerne indgår i et afbalanceret samspil, hvor forskelle i klangkvaliteter og spillestil sætter hinanden i relief: bassens mildt lokkende swingrytme, strygerklangens drømmeagtige svæven og klaverets diskrete klarhed. Pauser og toner på grænsen til stilhed skærper lytterens opmærksomhed og forventning. Jazzfornemmelsen lister sig ind i strygerspillet, førsteviolinen spiller en sart klingende jazzsolo, og unikt samspil opstår mellem de to bassister, den ene som stabil rytme, den anden som fabulerende solist. Her føjes et originalt værk til *third stream* - musikken.

Anton Kontra har kommenteret, at ”Kontra Kvartettens samarbejde med jazzmusikerne var absolut noget af det fornøjeligste, den har deltaget i.”⁴⁸

Finn Saverys Oktet (1988) - Bagest: Mads Vinding, bas/el-bas, Aage Tanggaard, trommer, Niels-Henning Ørsted Pedersen, bas. I midten: Anton Kontra, violin, Finn Savery, piano/el-piano/synthesizer, Hans Nygaard, cello, Peter Fabricius, bratsch. Forrest: Boris Samsing, violin.

I *Shunting in a Peaceful Morning II* (1982)⁴⁹, skrevet til opsætningen af balletten ”Gry” på Det kgl. Teater mødes strygeorkester og jazzgruppe. Orkestrets musik er *Shunting in a Peaceful Morning I* fra 1977, hvor en fredfyldt pentaton strygersats følges af et rytmisk lydbillede af et lille damplokomotiv, der rangerer rundt med togvogne – en erindring om lyde fra Frederiksberg Station, der lå nær ved barndomshjemmet. Strygerne indrammer et midterstykke med jazzgruppen, hvor trompet, synthesizer, akustisk og elektrisk klaver, guitar, elektrisk bas, trommer og percussion udfolder sig i soloer og ensemblespil.

10. Videre i jazzsporet

Finn Saverys jazzmusik er dokumenteret i talrige indspilninger på CD og LP. CD'en *Finn Savery Collection* er en righoldig antologi af Saverys triospil med skiftende musikere. Med Ole Molin (guitar) og Erik Moseholm (bas) dannede Finn Savery trio i 1955. I Saverys kompositioner *Trekanten*, *Blues nr. 3 i F* og *Veil for Midnight* høres guitar og klaver i velspillede soloer. En ny trio med Finn Savery (klaver), Erik Moseholm (bas) og Jørn Elniff (trommer) spillede sammen i 1960-63. De udfolder sig med robust fremdrift, præcist rytmisk sammenspil og perlende klaversoloer i Saverys suite *Kontraster*, Carl Nielsens *Jens Vejmand* og Cole Porters *Night and Day*.

Den følgende trio med den 17-årige Niels-Henning Ørsted Pedersen (bas) og Alex Riel (trommer) indspillede i 1963 LP'en *Presenting Finn Savery* med amerikanske jazz-standards. På antologien høres tre numre fra denne LP: En lyrisk følsom fortolkning af Bernie og Pinkards *Sweet Georgia Brown*, en fintmærkende balance mellem dæmpet bas, diskret percussion og glasklart klaver i Gillespies *Wouldn't You* og en klangfuldt syngende og letbevægelig klaversolo i Gershwins *But Not For Me*. I 1969 dannede Savery trio med NHØP og den sydafrikanske percussionist Makaya Ntshoko. Fra en radiooptagelse af Savery-kompositioner høres sprælsk og smidigt sammenspil i *Another Distance* og *Three Dances* og en fantasifuldt legende NHØP-solo i *Capriccio for bass*.

[youtube.com/watch?v=A0evrnyi4VE](https://www.youtube.com/watch?v=A0evrnyi4VE)
Capriccio for bass

En antologi af Saverys jazztrio-indspilninger, redigeret af Erik Moseholm

I 1969 og 1970 underviste Finn Savery på Jazzstævnet på Vallekilde højskole.⁵⁰ Målet med hans kurser var at belyse forbindelser mellem jazz og

kompositionsmusik. På stævnet mødte han blandt andre trompetisten Palle Mikkelsen, arrangøren George Russell, den 19-årige pianist Thomas Clausen og den 23-årige bassist Mads Vinding.

Ved en efterfølgende koncert i Jazzhus Montmartre spillede Mads Vinding med i et band, der til lejligheden fik navnet "Finn Savery All Stars." Det førte til mangeårigt venskab og spil i trio med Mads (bas), Finn (klaver) og skiftende trommeslagere (se nedenfor). I Saverys TV-musik-og billedkomposition over Klaus Rifbjergs *Amagerdigte* (1971)⁵¹ spillede Vinding bas sammen med lydoptagelser fra Pyrolyseværket på Amager.

Mads Vinding (akustisk bas og el-bas) blev medlem af en ny trio med Finn Savery (akustisk klaver, el-klaver og synthesizer) og Bjarne Rostvold (trommer). De indspillede mellem 1975 og 1982 tre LP'er, *New York Series*, *Waveform* og *Many Moments*.

New York Series (1975) er komponeret efter et studieophold i USA, hvor Savery satte sig ind i synthesizerens klangverden. De syv numre er unikke formforløb med nuanceret instrumentation, individuelt formede temaer, præcise skift mellem karakteristiske rytmemønstre og inspirerede improvisationer. Titlerne kan associeres til lydbilleder fra New York – den hastigt tikkende *The New York Night*, den dunkende *Pulse of Greenwich Village* og synthesizeren, der flyver bort i *Lift off from World Trade Center* – dengang der fandtes et World Trade Center.

[youtube.com/watch?v=POT-jhVBHOk&t=6s](https://www.youtube.com/watch?v=POT-jhVBHOk&t=6s)
Finn Savery New York

På LP'en *Waveform* (1978) fortolker trioens brasiliansk musik af Milton Nascimento, Airto Moreira og Joao Bosco med rytmisk indfølelse og åbenlys spilleglæde. Livlige brasilianske rytmer er iørefaldende i Moreiras *Misturada*. Saverys titelmelodi *Waveform* er en bevægelig lydskulptur af bølgende klange, puslende bevægelser og vibrerende lydflader. I *Surplus* for soloklaver spiller Savery lange toneguirlander, der indkredser melodi og akkorder fra sangen *Merværdien* fra 1973 med tekst af Ernst Bruun Olsen.

[<youtube.com/watch?v=h4gUqBbu5TY&t=6s>](https://www.youtube.com/watch?v=h4gUqBbu5TY&t=6s)

Finn Savery Trio - Misturada

LP'en *Many Moments* (1982) med kompositioner af Finn Savery og Mads Vinding viser energisk rytmisk triospil og åbner rum for intense og følsomme improvisationer. Mads Vinding udfolder sig virtuost i sine egne kompositioner *Funky But* og *Danish Drive*. Titelnummeret *Many Moments* er en præcist timet komposition med et prægnant tema og rytmiske og harmoniske overraskelser, en rigt varieret lydverden af akustiske og elektriske klange, der kan give oplevelser af drømmeagtigt flydende passager, spændingsfyldt forventning, synkroniseret samspil, transparent rumlighed og letbevægelig fremdrift.

[<youtube.com/watch?v=hPmLzhljJ0g&t=1s>](https://www.youtube.com/watch?v=hPmLzhljJ0g&t=1s)

Finn Savery Trio - Many Moments

En trio med Finn, Mads og Lennart Gruvstedt (trommer) har på CD'en *Interplay* indspillet *Bird's Compass* (1984), et klangfuldt syngende stykke, hvor klaver og el-bas spiller unisont med diskret percussion-baggrund, og det mere hårdtslående *Channels* (1989).

Siden 1987 har trioens faste besætning været Finn Savery (klaver, el-klaver), Mads Vinding (bas, el-bas) og Aage Tanggaard (trommer). På CD'en *Insight* fra 2004 præsenterer de nykomponerede stykker, blandt andet *Tongue and Groove*, *Insight* og klaversoloen *November*, en række nyfortolkninger af tidligere stykker og jazzprægede udgaver af tre danske sange: *Jeg ser de bøgelyse øer*, *Natten er så stille* og *Den danske sang er en ung blond pige*.

[<youtube.com/watch?v=37y51EM_MXI&t=5s>](https://www.youtube.com/watch?v=37y51EM_MXI&t=5s)

Finn Savery - Insight

En studieindspilning med Finn på akustisk klaver blev udgivet på CD'en *Finn Savery – Solo* i 2009. Her dokumenteres *A flow Into a Poem*, spillet første gang i et "Digt og Musik" arrangement på kunstmuseet Louisiana i september 1979, og *Tracks (1-6)* (1981), seks pentatont prægede rytmiske klaverstykker uden improvisation.

[youtube.com/watch?v=ixUcw75oEXw&t=6s](https://www.youtube.com/watch?v=ixUcw75oEXw&t=6s)
Finn Savery - A Flow into a Poem

På CD'en *Shunting* høres to værker for større jazzgrupper: *Swan Meeting*, som i 1973 vandt første pris i en nordisk kompositionskonkurrence, og *X-tract*, skrevet til Danmarks Radios Big Band og opført ved en torsdagskoncert i DR i 1975. Det er et stort og mangesidigt jazzværk, som i sit forløb inddrager pentaton melodik, atonale klange, modale improvisationer, synthesizerlyd og traditionelle big band-figurer.

11. Krydsfelter mellem stilarter og kulturer

Saverys evne til at inddrage musikalsk mangfoldighed manifesterer sig på en ny måde i *Like in Everyday Life* (1978)⁵² for seks slagtøjsspillere, bestilt af Malmø Percussion Ensemble og deres kunstneriske leder Bent Lylloff. Det er et værk i fire satser med verdensmusik-associationer til flere kulturer. I et rigt varieret forløb mødes pentatone melodier, orientalske klange og gamelan-lignende musik med syngende karibiske steel-drums, tikkende sandpapirsrytmer og rototrommers glidende tonehøjder. Rytmisk fremdrift veksler med artikuleret tysthed. Beslægtede værker for slagtøj er *Close Connections* (1978) for steel-drums og *Legering* (1985) for vibrafon og marimba.

Winter Sun (1978) for tre tromboner er et livfuldt stykke, der udnytter instrumenternes kontrasterende udtryk: Glidetoner, gyldne og kælent syngende klange, jazzrytmer, animerende signaler, klukkende triller og vrissende snerren. *Aspekter og Afspejlinger - Tre vedholdende satser* (1986)⁵³ for fløjte og guitar viser tre karakteristiske sider af Saverys musik. I første sats, *Med stærk indre glød*, fortætter mobile-agtige tonemønstre sig i bølger af emotionel intensitet. I anden sats, *Af sig selv, men med vilje*, får en flydende tonestrøm stadig nye aspekter af bevægelse og udtryk. I tredje sats, *Med robust fremdrift*, udvikler et samspil over en gennemgående puls sig til en spændingsfyldt dialog mellem instrumenterne.

Spil – Rum – Rock-vignet (1989) er et virtuost og klangrigt værk for solocello. I første sats: *Spil* lægger celloen et robust swingende rytmisk fundament, som giver plads til fabulerende forløb med karakter af

improvisation. Anden sats udfolder ekspansioner af celloens klanglige *Rum*. Et syngende tema udvider sig gradvist tone for tone og fortsætter i en strømmende ekspansion til celloens dybe og høje registre. Efter uophørlig fremdrift går musikken næsten i stå og efterlader et åbent rum fra dybe klange op til høje sarte flageolettoner - et rum, der kan opleves med undren eller opmærksom forventning, indtil det velkendte tema genoptager fremdriften, som udmunder i stor klangfylde med et glimt af sart flageolet. Den korte slutsats: *Rock-vignet* kan vække associationer til rockbas og elektrisk guitars klang og bevægelse.

Savery inddrager et nyt område i sit arbejde med det radiofoniske musikværk *I dag og i nat* (1994) over et digt af Søren Ulrik Thomsen - et bestillingsværk til DR P2musik og DIEM, Dansk institut for elektroakustisk musik.⁵⁴ I værkets forløb dukker digtet langsomt op i en ramme af musik og reallyde, nogle få ord ad gangen. Bløde og skarptskårne synthesizerklange giver stemning og prægnans i syntetiske efterligninger af jazzensemble og eksotiske instrumenter. Enkle optagelser af skridt, trafiklarm, et stueur og et klaprende vindue skaber illusioner af pludselige åbninger til uventede rum. I det halvtimelange værk giver Savery med sikker sans for timing, kontraster og gentagelser en tolkning af digtet, der er både nøgtern og suggestiv, afspændt og pirrende, kontant og fantasiåbnende.

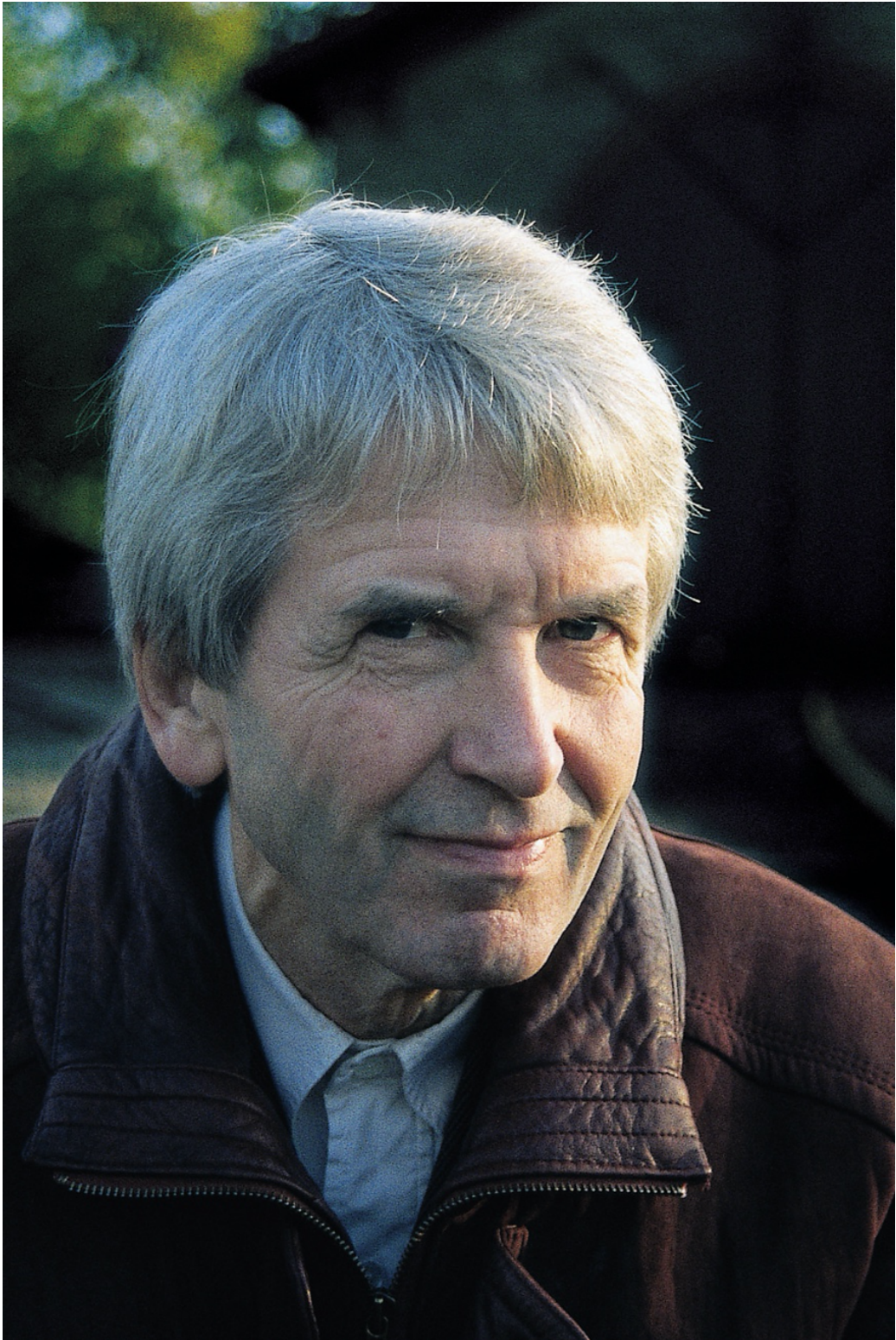
[youtube.com/watch?v=Cg7qMOisgLM&t=2s](https://www.youtube.com/watch?v=Cg7qMOisgLM&t=2s)

I dag og i nat

I *Trio for klarinet, cello og klaver* (1999) mødes rytmisk energi med klanglig ekspressivitet. I et grænseland mellem tonalitet og atonalitet, gestisk smidighed og insisterende puls udfolder de tre instrumenter sig i et dramatisk samspil, hvor musikken bevæger sig fra det dystre, foruroligende og smertefulde til det søgende, syngende og inderlige.

[youtube.com/watch?v=ftUirtzpDGk](https://www.youtube.com/watch?v=ftUirtzpDGk)

Finn Savery – Trio for Clarinet, Cello and Piano

Finn Savery 1998

12. De sene værker

I Saverys seneste værker er han fortsat optaget af at finde muligheder for at udnytte og integrere mangfoldige musikalske traditioner, spillemåder, stilarter og teknikker.

Variationer for klarinet og strygekvartet (2003) er musik med forundringer. Temaet er enkelt, langsomt og sangbart, bygget af de fem toner i en pentaton skala. Men det enkle tema farves, udsmykkes og forandres af fremmede kromatiske toner, kantede rytmer og uventede harmonier. Konsonerende og dissonerende intervaller indgår i følsomme, animerende eller påtrængende samklange. Klarinettens korte ornamenterede versioner af temaet veksler med variationer, hvor de fem instrumenter mødes i alsidigt samspil: En variation med flerstemmigt fletværk af strygere, en Fuga med letbevægelige rytmer og dramatiske kontraster og en afsluttende barokinspireret Gigue, en dansesats med markant fremdrift, hvor klarinetten udfolder sig virtuost i løb, krumspring og solokadencer.

I *Fagot solo* (2004) peger underfundige titler og spilleanvisninger på underliggende holdninger og sindstilstande. *Konstatering*: ensartet, men engageret. *Dialog for een-ige*: sejt. *Con sekvenser*: uden vaklen. *Lynsnar ro*: hvert øjeblik opmærksom. *Proportioner*: målbevidst.

Sinfonietta - 07 (2007) er skrevet for tolv instrumenter: Fire træblæsere: Fløjte, obo, klarinet, fagot; tre messingblæsere: Horn, trompet, trombone; Fem strygere: Første og anden violin, bratsch, cello og kontrabas. Det er et underholdende værk med klare virkemidler. Der deltager ikke jazzmusikere, men kontrabassen varetager nogle af jazzbassens funktioner: Walkingbas og skæve rytmer. De små formafsnit er ofte skarptskårne: Signaler, pulsbarne passager, monologer, tostemmige forløb, dialoger, flerstemmige forløb, klangfelter, rytmemønstre, melodier med akkompagnement, klangbaggrund eller ornamentter. *Sinfoniettaen* er beslægtet med det efterfølgende værk *Spring* 11.

Inventioner for klaver (2007) og *Saxofonkvartet* (2009) udnytter felter mellem tonalitet og atonalitet, tradition og modernisme.

Som ung pianist kunne Savery spille de fleste af Bachs inventioner udenad. I de ni tostemmige *Inventioner for klaver* komponerer han i et krydsfelt mellem barokmusik og sansepirrende kromatiske melodier. Den første invention kombinerer enkle rytmer med variationer af et atonalt motiv, der spilles både forfra, bagfra og i omvendinger. Andre inventioner får deres særlige karakter af livlige, flydende eller hoppende rytmer, tonekaskader, skæve taktarter, polyfone strukturer og melodier, der strejfer flygtige tonearter. Et analytisk blik kan nogle steder spore felter af tolv toner. I den sidste invention får langsomt svævende toner farve af impulsive indfald, der kan antyde eftertanker om en svunden tid.

Saxofonkvartetten er særpræget modernistisk musik i tre satser. I dette værk anvender Savery en teknik, som han lærte at kende ved mødet med Boulez i 1960: at gennemspille forskellige udvalg af de tolv kromatiske toner og lade hvert udvalg munde ud i en karakteristisk toneklynge, hvor mange toner høres samtidig. De fire instrumenter: sopran-, alt-, tenor- og barytonsaxofon kan skille sig ud i soloer og polyfone forløb eller forene sig i samklange og parallelføring. I første sats skifter musikken hele tiden retning, toneudvalg, klangkarakter og tempo. Midtersatsen er præget af flydende forløb mellem klangfulde atonale harmonier. Sidste sats er rytmisk aktiv og angribende, indimellem livlig og legende, med indslag af jazzrytmer og en lang afsluttende fuga. Ofte kan musikken minde om afvekslende samtaler og diskussioner mellem fire deltagere, ligesom en klassisk kvartet.

Spring '11 for jazztrio og orkester er komponeret til koncerten d. 1. november 2011, hvor Savery modtog Anne Marie og Carl Nielsens hæderspris. Det er et righoldigt værk, som forener jazzens rytmiske fremdrift og improvisationskunst med symfoniorkestrets klang. Værkets tre dele er kædet sammen uden ophold.

Første del begynder med et brag og en klangsky. Et trippende tilløb leder frem til et tindrende signal i alle orkestrets instrumenter, og klaveret introducerer et iørefaldende tema med spændstig rytme og toner i klare kvart-

og kvintintervaller. Temaet breder sig til fløjter, oboer og trompeter i mange tonearter, og passager i klaver, bas og slagtøj har karakter af nedskrevne improvisationer over temaet. Kontrasterende klange, glidende overgange og bratte udbrud indgår i et præcist timet forløb, som slutter i en ny klangsky.

Anden del er langsomt flydende meditativ musik. Den indledes og afsluttes af fremtrædende obosoloer, hvis karakteristiske intervaller tritonus, halvtone og heltone indikerer en kromatisk farvet musik. Klaver og bas spiller dæmpede komponerede jazzsoloer på baggrund af farverige harmonier og klangfelter i blæsere og strygere. En stigende harmonisk spænding kulminerer i felter af støj, der langsomt forsvinder og giver plads for den sart klingende obo.

Værkets sidste del er en jazzkomposition. Alle solopassager i klaver, bas og slagtøj er komponeret og nedskrevet på forhånd. Orkestrets grupper af strygere, træblæsere og messingblæsere indgår i markante dialoger med jazzinstrumenterne. Musikken er præget af robust fremdrift, afbrudt af insisterende signaler. Mangfoldig afveksling i det konsekvente formforløb animerer og overrasker lytteren. Slutningen erindrer om værkets begyndelse med det spændstige tema i klaveret og en tindrende klangsky i strygerne.

Spring '11 er et højdepunkt i Finn Saverys virke som komponist og musiker.

Et vejr - Skiftende for violin og guitar (2013) er en række variationer over Poul Schierbecks melodi "Det er i dag et vejr - et solskinsvejr" med mangfoldige melodiske, rytmiske og harmoniske forandringer, indfald og overraskelser. De to instrumenter skiftes til at være melodiførende og akkompagnerende, og variationerne kan antyde skiftende sindsstemninger: Legende, eftertænksomt, drillende, nænsomt, sørgmodigt, søgende, fabulerende, glad, energisk. De sidste variationer bliver i stigende grad præget af jazzrytmer og jazzakkorder og kulminerer i brillant samspil mellem jazzviolin og jazzguitar.

Værket blev uropført af Finn Saverys datter, violinisten Xenia Savery og guitaristen Jan Sommer på en koncert i juni 2013 på Jægerspris Slot, der markerede Saverys firs års fødselsdag.⁵⁵

<https://www.youtube.com/watch?v=BIEeYPURVQc>

Et vejr

Finn Savery 2013

Saverys seneste kompositioner er *Play for slagtøj* og *Scene for guitar*⁵⁶, begge skrevet i 2017 til antologier udgivet af forlaget Edition-S.

13. Saverys musikere

Finn Saverys evne til at samle virtuose og engagerede musikere omkring sig har været en væsentlig drivkraft i hans karriere som musiker og ensembleleder. Fremtrædende trommeslagere i Saverys ensembler er Jørn Elniff, Alex Riel, Bjarne Rostvold og Aage Tanggaard. I *Frihed - det bedste guld* fangede Jørn Elniff med stor gennemslagskraft publikums opmærksomhed. Alex Riel gav stimulerende fremdrift i triospillet på CD'en *Presenting Finn Savery*, og i *Teenagerlove* ledsagede han sangerne med følsomhed og spændstighed. Bjarne Rostvold skabte rytmisk variation, intenst nærvær og animerende trommesoloer på fire LP'er: *New York Series*, *Waveform*, *Many Moments* og *Kiming*. Aage Tanggaard har præget Finn Saverys trio med rytmisk præcision, nuanceret dynamik og instrumental opfindsomhed.

*Finn Savery Trio. - Finn Savery, Mads Vinding og Aage Tanggaard
Koncert ved Dansk Komponistforenings 100-års fødselsdagsevent,
"En lydrejse", på Det Kgl. Bibliotek, d. 4. maj 2013.*

<https://www.youtube.com/watch?v=LE8v2G1-Bvk>

Running Links

Samarbejdet mellem Savery og bassisterne Erik Moseholm, Niels-Henning Ørsted Pedersen og Mads Vinding blev grundlag for udvikling og gensidig inspiration. Savery og Moseholm var begge med i saxofonisten Max Brüels kvartet i 1953, og de fortsatte med at spille sammen i duo og trio. Som teatermusikere sammen med Jørn Elniff oparbejdede Moseholm og Savery en gedigen fælles erfaring, der blev grundlag for de velspillende ensembler i *Frihed - Det bedste guld* og *Teenagerlove*.

I 1963 blev Savery opmærksom på den 17-årige Niels-Henning Ørsted Pedersens talent, greb chancen og engagerede ham til at indspille LP'en *Presenting Finn Savery*. Deres samarbejde fortsatte i de følgende år, hvor Niels-Henning udviklede sine færdigheder. Da Savery mødte den 23-årige Mads Vinding, var han godt i gang med sin karriere, men han tog imod Saverys invitation, og de har haft glæde og musikalsk udbytte af at spille i trio og oktet i mere end fyrre år.

Sammenspillet mellem Saverys trio og kvintetten De nordiske spillemænd, som er dokumenteret på LP'en *Kiming*, gav Savery lejlighed til at arbejde med et ensemble, der omfattede to basser. Det blev videreført og intensiveret i gruppen Oktet-88, hvor Kontra Kvartetten og Saverys trio blev suppleret med Niels-Henning Ørsted Pedersen. Her blev åbnet unikke muligheder for virtuost sammenspil mellem to af Danmarks bedste bassister, Mads Vinding og NHØP, som høres i værkerne *Oktet-88* og *Interplay*.

14. Saverys farverige terræn

Finn Saverys egenart blev beskrevet ved tildelingen af Anne Marie og Carl Nielsens hæderspris i 2011: ”Han er blandt de få, som har fundet sin egen vej, sit eget sprog i zonen mellem de forskellige genrer. Finn Savery har kastet lys og klare farver ind i et svært tilgængeligt terræn.”

I Saverys farverige terræn mødes og integreres mangfoldige genrer, spilleteknikker, tonemønstre og klangfarver, stilarter og kulturer. Strukturer fra barokmusikken får nye rytmer og farver med kromatiske toner og

tolvtonerækker i Saverys *Inventioner for klaver*, og fugaer dukker op i *Variationer for klarinet og strygekvartet* og *Saxofonkvartetten*. I *Et Vejr - Skiftende* transformeres en melodi af Poul Schierbeck gradvist til en livlig jazzduo. I *Shunting in a Peaceful Morning II* vokser jazzgruppens musik frem af rytmisk tograngering i en fredfyldt morgenstemning. Slagtøjsmusik fra flere verdensdele høres side om side i *Like in Everyday Life*. Cellosoloen *Spil – Rum – Rock-vignet* bevæger sig mellem swingende rytmer, fabulerende melodier, modernistiske spilleteknikker og antydninger af rock.

Jazz og kompositionsmusik integreres i værker, der kan karakteriseres som *third stream* musik: *Dualisme*, hvor jazzrytmer møder roligt flydende polyfoni i klangfelter, der kan give associationer både til Miles Davis og Pierre Boulez. *Form-63*, en fantasifuld og medrivende mosaik af soloer, signaler og klange med hurtige skift mellem jazz, modernisme og klassiske klangfarver. *Kiming*, hvor en traditionel svensk polska vokser til et halvtimelangt symfonisk landskab, der integrerer spillemandsmusik, klassisk musik, elektrisk lyd, jazz og moderne europæisk musiktradition. *Interplay*, hvis titel antyder, at strygekvartetten og jazztrioens spillestil smitter af på hinanden, og de to basser udfolder sig i virtuost samspil. *Spring '11* for jazztrio og orkester, et gennemkomponeret værk med veldisponeret udnyttelse af de to ensembles instrumentale og klanglige ressourcer. Det er markante værker i dansk musikhistorie.

Om forfatteren:

Erik Christensen, født 1945, er cand.mag. i musik og dansk 1978. Programmedarbejder og redaktionsleder i DR 1978-2008 med ny musik som særligt område. Gæstelærer i musikvidenskab ved Københavns Universitet og universiteter i USA, Argentina og Mexico. Ph.D. ved Aalborg Universitet 2012 med afhandlingen *Music Listening, Music Therapy, Phenomenology and Neuroscience*. Gæsteforsker ved Aalborg Universitet fra 2016. Erik Christensen har udgivet *Messiaen – en håndbog* (1977, sammen med Poul Borum) og *The Musical Timespace. A Theory of Music Listening* (1996). Publikationsliste findes på <https://vbn.aau.dk/da/persons/115500/publications/>

NOTER

¹ Christensen, E. (1980). Talløse varianter mellem det enkle og det komplicerede. Erik Christensen portrætterer Finn Savery. *Dansk Musik Tidsskrift* 55(1), s. 15-21. Citater af

Finn Savery stammer fra dette interview, hvis ikke andet er angivet.

<https://seismograf.org/dmt/55/01/talloese-varianter-mellem-det-enkle-og-det-komplicerede>

- ² Jensen, K.E., Lerche, H. & Kloster, E. (2010). Musik og Menneske – Carl Maria Savery. *Tidsskriftet Dansk Musikterapi* 7(2), s. 3-8.
- ³ Fjeldsøe, M. (2013) *Kulturradikalismens musik*. København: Museum Tusulanums Forlag, s. 439-45.
- ⁴ Svendsen, C. (1973) Glimt af musikterapiens udvikling i Danmark. I Høybye, J., Nielsen, F.V. & Schiøtz, A. (red.) *Festskrift Gunnar Heerup*. Egtved: Musikhøjskolens Forlag, s. 81-95.
- ⁵ Savery, C.M. (1951). *Musik og menneske. En skitse*. København: Munksgaards Forlag.
- ⁶ Fortalt af Finn Savery i samtale med Erik Christensen i 2021. Nærværende tekst genfortæller nogle steder komponistens erindringer, ideer og holdninger fortalt i samtaler april-august 2021.
- ⁷ Børge Roger Henriksen (1961). *Noget om jazz*. København: Danmarks Radio og Forlaget Fremad. Saverys transskription af Charlie Parker ses på side 140.
- ⁸ En jazz-enquete. I *Jazzårbogen 1957*, udgivet af den danske jazzkreds. København: Aschehoug, s. 70-83.
- ⁹ Finn Saverys diskografi findes på <http://savery.dk/diskografi/>
- ¹⁰ Erik Moseholm (2005): Booklet-tekst til CD'en *Finn Savery Collection*. Music Mecca CD 5002-2.
- ¹¹ Fjeldsøe, M. (1999). *Den fortrængte modernisme*. Ph.D. afhandling, Københavns Universitet, s.239-47. Behrendt, F. (1988). *Fra et hjem med klaver. Herman D. Koppels liv og erindringer*. København: Hans Reitzels Forlag.
- ¹² Krarup, B. (2020). *Niels Viggo Bentzon*. København: Multivers, s. 81-83 og 95-102.
- ¹³ Den Danske Jazzkres bestod af Niels Viggo Bentzon, Bernhard Christensen, Harald Grut, Poul Henningsen, Børge Roger Henriksen, Frank Jæger, John Jørgensen, Sven Møller Kristensen, Torben Ulrich og Erik Wiedemann. De udgav *Jazzårbogen 1957-61* på forlaget Aschehoug.
- ¹⁴ En detaljeret værkliste 1952-2004 udarbejdet af Komponistforeningen og Sekretariatet for Ny musik (SNYK) omfatter 204 kompositioner, hvoraf nogle er ufuldendte. En opdateret selektiv værkliste findes på <http://savery.dk/vaerklister/>
- ¹⁵ *Den forvandlede prinsesse* (2013) for guitar og strygekvartet er indspillet på CD'en *Finn Savery Selection*.
- ¹⁶ Komponisten skriver i sin note til LP-pladen: ”Sonaten her interesserer sig mest for bassen som bas – uden dog at benægte, at også en bas har en højde. I det fjerne har denne musik tonalitet, men ikke så udpræget, at bassen pr. definition henvises til enkelte stamtoner. Der er mulighed for en bevægelig, melodisk dybde, og den er søgt udnyttet.”
- ¹⁷ Saverys datter, violinisten Xenia Savery har indspillet Suiten på CD'en *Finn Savery Selection*.
- ¹⁸ Maegaard, J. (1964). *Musikalsk modernisme*. København: Stig Vendelkærs Forlag, s. 23-41.
Frounberg, I. (1982). Darmstadt og Danmark – hvad er pære og hvad er vælling? *Dansk Musik Tidsskrift* 56(5), s. 226-229.
<https://seismograf.org/dmt/56/05/darmstadt-og-danmark-hvad-er-paere-og-hvad-er-vaelling>
- Olsen, P.A. & Olsen, U.A. (2001). *Ny musik efter 1945*. Århus: Systime, s. 29-40.
- Kullberg, E. (2003). *Nye toner i Danmark*. Aarhus Universitetsforlag, s. 35-41.
- ¹⁹ Udførlige programmer for Feriekurserne i Darmstadt kan findes på

https://issuu.com/internationales-musikinstitut/docs/darmstaedter_ferienkurse_1946-1966/110

- ²⁰ Boulez, P. (1963). *Musikdenken heute. Darmstädter Beiträge zur neuen Musik*. Mainz: B. Schott's Söhne.
- ²¹ Pade, E.M. *Lydprofetier* (1957). Genudgivet online 2016: <https://seismograf.org/artikel/lydprofetier>
Pade, E.M: *Tonens rumfart tur – retur* (1958). <https://seismograf.org/artikel/tonens-rumfart-tur-retur>
- Andersen, M. (2009). *Historien om vor tids musik*. København: Edition Wilhelm Hansen, s. 62-111. Denne bog giver detaljeret dokumentation af ny musik-optagelser og udsendelser i radio og TV fra 1952 til 2001.
- ²² ISCM står for The International Society for Contemporary Music. Udførligt program for ISCM-festivalen 1960 indes på <https://iscm.org/wnmd/1960-cologne/>
- ²³ Gudmundsen-Holmgreen, P. (1996). Album ISCM 1960. *Dansk Musik Tidsskrift* 71(1), s. 18-23 giver en festlig og indholdsrig beskrivelse af rejsen tur-retur til Köln.
- ²⁴ Kullberg, E. (2003). *Nye toner i Danmark*, s. 51-60.
- ²⁵ Kullberg, E. (1985/86). Da modernismen kom til Danmark. *Dansk Musik Tidsskrift* 60(3), s. 114-121.
- ²⁶ Pierre Boulez' *Le marteau sans maître* (1954) (*Den herreløse hammer*) er komponeret for dyb kvindestemme, altfløjte, bratsch, guitar, vibrafon, xylorimba og slagtøj. Værket blev opført første gang i Danmark i 1963 af Prisma-ensemblet med Tamas Vetö som dirigent og mezzosopranen Jolanda Rodio som solist.
- ²⁷ Musikkalender. *Dansk Musik Tidsskrift* 38(6) 1963, s. 229-30.
- ²⁸ Siden 1949 havde Savery været optaget af Miles Davis' spillestil på "Birth of the cool"-indspilningerne, og i 1960 skrev han i *Jazzårbogen* en begejstret introduktion til Davis' album *Kind of Blue* (1959): "Et fantastisk resultat er denne plade ... fordi dette nye udtrykkes med en sådan skønhed og kraft, at man bliver fuldstændig overvældet."
Savery, F. (1960). *Kind of blue. Jazzårbogen 1960*, s. 34-42.
- ²⁹ Christensen, E. (1980) Interview med Savery.
- ³⁰ Schuller, G. (1986). *Musings: The Musical worlds of Gunther Schuller*. Oxford University Press.
- ³¹ Jens Brincker i *Sohlmans Musiklexikon* (1989). Stockholm: Sohlmans Forlag
- ³² Delaney, S. (1962). *En duft af honning. Skuespil i 2 akter*. København: Aschehoug.
- ³³ Knudsen, E. (1961). *Frihed – det bedste guld. Revykomedie*. København: Gyldendal.
- ³⁴ Bruun Olsen, E. *Teenagerlove. Musical i to afdelinger*. Med efterskrift og noter af Otto Pretzmann. København: Gyldendals værkserie (1984).
- ³⁵ Dette triospil er dokumenteret på LP'en "Music for Mice and Men", som blandt andet indeholder Savery-kompositionerne *Distance*, *Blues No. 6*, *A Taste of Theatre* og *Missil*. LP'en blev udgivet for at markere, at Jørn Elniff blev valgt som "Årets jazzmusiker" i 1961. <https://www.discogs.com/release/7334077-Jørn-Elniff-Music-For-Mice-and-Men>
- ³⁶ Samtale med Savery i 2021.
- ³⁷ *Frihed - Det bedste guld* er udgivet på LP i 1961 af Louisiana/Gyldendal Grammofonplader.
- ³⁸ Hammerich, P. (1980). *Opgang og nedtur. Tredje bind af En Danmarkskronike 1945-72*. København: Gyldendal, s. 15-21.
Se også kapitlet "Kritikken af velfærdssamfundet" i *Dansk litteraturhistorie, Bind 8* (1985). København: Gyldendal, s. 338-41.
- ³⁹ Sange og scener fra *Teenagerlove* er udgivet på LP i 1962 af Philips.

- ⁴⁰ Hammerich, P. (1980). ”Træskomagerens Ernst og Transistorvisselulle” i *Opgang og nedtur* s. 25-28.
Se også kapitlet ”Sig dippe-dippe-dut til verden” i *Dansk litteraturhistorie, Bind 8*, 342-44, og
Henrik Lundgren (1982). ”Ernst Bruun Olsen” i *Danske digtere i det 20. århundrede, Bind 4*. København, G.E.C. Gads Forlag, s. 296-307.
- ⁴¹ Bruun Olsen, E. (1966). *Bal i den Borgerlige. En folkekomedie med sange*. København: Gyldendal. *Bal i den Borgerlige* er udgivet af Philips på LP i 1966.
- ⁴² Andersen, M. (2009). *Historien om vor tids musik*, s. 275 og 342.
- ⁴³ Denne indspilning og mange andre LP’er og CD’er med Saverys musik kan høres online på Spotify eller YouTube.
- ⁴⁴ Krarup, B. (1996). Dualisme – Finn Savery i omrids. *Dansk Musik Tidsskrift* 70(4), s. 122-127. <https://seismograf.org/dmt/70/04/dualisme-finn-savery-i-omrids>
- ⁴⁵ Andersen, M. (2009). *Historien om vor tids musik*, s. 220-221.
- ⁴⁶ Krarup, B. (1996). Dualisme – Finn Savery i omrids, s. 124.
- ⁴⁷ *Interplay* og *Oktet-88* er udgivet på CD i 1992 af Canzone.
- ⁴⁸ Lønsted, V., Fabricius, P. & Zeuthen, M. (2011). *Anton Kontra – Historien om en kunstner*. København: Gyldendal, s. 129.
- ⁴⁹ *Shunting in a Peaceful Morning II* er udgivet på CD’en Shunting i 1987 af Point.
- ⁵⁰ En udførlig rapport om Vallekilde jazzstævne 1969 findes på <https://jazzstævnerne.dk/kapitel-1/vallekilde-1969/>
- ⁵¹ *Amagerdigte* blev udsendt i TV d. 2. februar 1972, se Andersen, M. (2009). *Historien om vor tids musik*, s. 264 og 346.
- ⁵² *Like in Everyday Life* er udgivet på CD i 1988 med Hørsholm Percussion & Marimba Ensemble på Danacord.
- ⁵³ *Aspekter og Afspejlinger* er udgivet på CD’en Continuo med Duo Most/Kunz i 1994 på Barbarossa.
- ⁵⁴ Krarup, B. (1996). Dualisme – Finn Savery i omrids, s. 126-127.
- ⁵⁵ Program for koncerten i 2013 på Jægerspris Slot og andre koncerter med Saverys musik findes på <http://savery.dk/arkiv/>
- ⁵⁶ *Scene for guitar* er udgivet på CD’en Educate-S - Stykker for guitar i 2018.